

Trojanjelské poslanstvo

I. Náčrt

Krátka osnova

1. Trojanjelské poslanstvo ako večné evanjelium – Zj 14,6
2. Prvé poslanstvo – Zj 14,7
3. Druhé poslanstvo – Zj 14,8
4. Tretie poslanstvo – Zj 14,9-13
5. Výzva vyjsť z Babylonu – Zj 18,4

Trojanjelské poslanstvo je poslednou Božou výzvou k ľudstvu. Je rozhodujúcim poslanstvom na križovatke dejín. V každej dobe posielal Boh svojich poslov, ktorí varovali svet a vyzývali ľudí, aby sa pripravili na rozhodujúce udalosti. Noe, kazateľ spravodlivosti, vyzýval ľudí, aby vstúpili do korábu a tak sa zachránili. Ján Krstiteľ, v čase pred prvým príchodom Ježiša Krista, vážne napomínal svojich súčasníkov, aby sa obrátili k Bohu celým srdcom. V dnešnej dobe posielal Boh svetú trojanjelské poslanstvo, ktoré má pripraviť ľudí na osobné stretnutie s Kristom.

V Zj 13 – kapitole, ktorá predchádza trojanjelskému poslanstvu – sa hovorí o tom, že v závere dejín budú na zemi pôsobiť nábožensko-politické mocnosti, ktoré si budú nárokovať úctu a poslušnosť. Rôznymi zvodmi a zázrakmi budú chcieť ľudí donútiť, aby konali podľa ich predstáv. Pán Boh nenecháva ľudí bez dostatočných informácií. Snaží sa viesť ich k správne rozhodnutiu. Preto posielal trojanjelské poslanstvo, ktoré je Božou odpoveďou na požiadavky šelmy a jej spojencov. Pán Boh nemlčí, ale koná. Pred druhým príchodom Ježiša Krista sa zvestuje jeho aktuálne poslanstvo. Ján hovorí, že po tom, čo sa bude hlásať toto poslanstvo, príde Kristus. (Zj 14,14-20)

1. Trojanjelské poslanstvo ako večné evanjelium – Zj 14,6

Zmyslom trojanjelského poslanstva je predstaviť ľuďom evanjelium, radostnú správu o tom, že záchranu nájdú výlučne v Ježišovi Kristovi. Poslanstvo troch anjelov chce upriamiť pozornosť tých, ktorí žijú v závere svetových dejín, na Krista a na jeho slovo – evanjelium. Motto celého poslanstva môžeme zhrnúť do vety: „A videl som Baránka.“

Ak je v Zj 14,6 poslanstvo troch anjelov charakterizované ako večné evanjelium, neznamená to, že ide o nejaký prídavok k evanjeliu, ale o aktualizáciu Božej zvesti pre súčasného človeka. Toto evanjelium sa zvestuje všetkým ľuďom na tomto svete, čo je v symbolike knihy Zjavenie znázornené anjelom letiacim „stredom neba“. Anjel predstavuje tých, ktorí zvestujú evanjelium tomuto svetu. Hlásanie evanjelia nebolo zverené anjelom, nebeským bytostiam, ale ľuďom, ktorí uverili v Pána Ježiša Krista. (Mat 28,18-20; Mar 16,16)

Toto evanjelium sa má zvestovať ľuďom, ktorí žijú v rozdelenom svete (každý rase, kmeňu, jazyku a národu) a ktorí sa na tejto zemi akosi zabývali (pôvodný text hovorí o ľuďoch, ktorí „sedia“ na tejto zemi). Tým, ktorým sa toto poslanstvo hlása, sa na tejto zemi páči a sú k nej rôznym spôsobom pripútaní. Sú to vyznávači praktického materializmu. Trojanjelské poslanstvo je liekom proti akejkoľvek rozdielnosti, proti zameraniu sa na hmotné statky.

Zj 14,6 zdôrazňuje tri prvky: kto zvestuje, čo zvestuje a komu zvestuje. Kto? Po-sol, ktorý uveril Kristovi. Čo poznal, zvestuje ďalej. Čo zvestuje? Večné evanjelium. Komu? Ľuďom, ktorí sa rôznym spôsobom delia a ktorí sa na zemi zabývali.

2. Prvé poslanstvo – Zj 14,7

Pán Boh chce, aby bol Kristus predstavený tomuto svetu ako jediné skutočné riešenie problému zla a hriechu. Praje si, aby všetci ľudia počuli evanjelium a mohli sa tak správne rozhodnúť a nasledovať pravého Boha. Prvé poslanstvo preto pozitívnym spôsobom ukazuje, čo znamená nasledovať Krista.

Výzva „bojte sa Boha“ je výzvou uctievať Boha, ktorý je naším Stvoriteľom a Vy-kupiteľom. Máme ho poslúchať a dbať na jeho slovo. Nemáme rešpektovať požiadavky nepriateľa spasenia, ktorý pracuje prostredníctvom draka, šelmy a falošného proroka. Nemáme sa báť šelmy, ale Boha. Báť sa Boha neznamená mať z neho strach, ale mať k nemu správny vzťah, báť sa ho zarmútiť. Nie preto, že by nás azda potrestal, ale preto, že ho máme radi a nechceme mu

pôsobiť bolesť. Bát sa Boha znamená mať ho neustále na zreteli. Máme si byť vedomí toho, že žijeme v jeho prítomnosti, že sa na nás pozerá, že vie všetko, čo si myslíme, o čom sa rozprávame a čo robíme. Bát sa Boha znamená mať k nemu úctu, milovať ho a poslúchať ho. (5 Moj 10,12)

Ako máme Bohu vzdávať slávu? Božia sláva je jeho charakter, jeho dobrota. (2 Moj 34,6.7; 33,16) To znamená, že Bohu môžeme vzdávať slávu jedine tak, že vo svojom živote budeme odzrkadľovať jeho povahu, jeho vlastnosti, že budeme rovnako láskaví, veľkorysí, súcitní a obetaví ako On. Sláva sa prejavuje v službe, nie v oddeľovaní sa od druhých.

Sme vyzývaní, aby sme Boha uctievali ako Stvoriteľa. Pretože sa to tak nerobí a zabúda sa na to, ľudia „ničia zem“. (Zj 11,18) Opovrhujú svojím Stvoriteľom, preto nemajú správny vzťah ani k prírode, ktorú stvoril. Celý svet sa v dôsledku toho ocitol vo veľkej ekologickej kríze. Pre ľudstvo, ktoré verí v evolučnú, panteistickú, teistickú a mnoho ďalších falošných teórií, je posolstvo o úcte voči Stvoriteľovi nanajvýš aktuálne.

3. Druhé posolstvo – Zj 14,8

Po tom, čo Boh zjavil podstatu evanjelia, varuje ľudí pred jeho falzifikátom. Chce, aby si uvedomili, že Babylon, t.j. odpadlý náboženský systém, ktorý vyžaduje úctu a poslušnosť, v Božích očiach už padol. Vyhlásenie „padol, padol veľký Babylon“ neznamená, že Babylon už neexistuje, ale poukazuje na Boží súd nad ním. Babylon môže prosperovať, môže mať pred sebou obdobie svojho najväčšieho rozmachu, no v Božích očiach už padol, prehral. Prvý, kto použil výrok „padol, pa-dol Babylon“, bol prorok Izaiáš. Aj keď roky najväčšej prosperity a slávy malo toto mesto a celá ríša ešte len pred sebou, už okolo roku 700 pred Kr. smelo vyhlásil, že Babylon padol. (Iz 21,9) Izaiášovi súčasníci si mohli ukazovať na čelo a považovať ho za blázna. Božie proroctvo sa však naplnilo. Aj keď bohatstvo a blahobyť Babylonu boli nezmerné a jeho obyvatelia si mysleli, že je nedobytné, jedného dňa padol. Stalo sa tak roku 539 pred Kr., keď Cýrus dobyl toto pyšné mesto za jedinu noc. Podobne dopadne aj pýcha duchovného Babylonu. Odpadlý náboženský systém môže prosperovať a jeho vplyv vo svete môže každým dňom narastať, no jeho zánik je istý. Boh vyzýva všetkých ľudí, aby prezreli a odlúčili sa od neho.

O Babylone je napísané, že všetky národy opil svojím smilstvom a dal im piť z pohára hnevu. To znamená, že celému svetu nesprávne predstavil Boha a jeho pravdu. Pohár hnevu a smilstva je symbolické označenie pre falošné učenie.

Čo je podstatou odpadlého babylonského náboženského systému? O Babylone prvýkrát čítame v 1 Moj 11. Je tu zmienka o ľuďoch, ktorí sa spojili v odboji proti Bohu. Nedôverovali mu. Pán Boh povedal, že potopa už nikdy nebude. Oni mu však neverili a svoju bezpečnosť si chceli zaistiť vlastnými skutkami a prostriedkami. Babylon je teda symbolom každej snahy zaistiť si spasenie vlastnou cestou, vlastným spôsobom, vlastnými skutkami alebo vlastným výkonom. O Babylone čítame, že je to mocnosť, ktorá prenasleduje Boží ľud. (Dan 1,1.2; Zj 17,5.6) Babylon je teda všade, kde nastáva prenasledovanie Božieho ľudu, kde sa ľudia domnievajú, že vlastnia pravdu a svoju pravdu chcú presadiť pomocou násilia. Podľa Zj 17 Babylon vzniká spojením cirkvi so štátom, čo znamená, že odpadlá cirkev chce presadzovať svoje požiadavky s podporou štátnej správy. Ján opisuje neviestku, sediacu na šelme. (Zj 17,1-5) Naviestka je symbolom odpadlej nevernej cirkvi, šelma znázorňuje štátnu moc. Prorok Daniel pripomína, že antikristovská moc bojuje aj proti Božiemu zákonu a mení jeho nariadenia. (Dan 7,25)

4. Tretie posolstvo – Zj 14,9-13

V treťom posolstve prenikáme k jadrú poslednej Božej výzvy k ľudstvu. Boh vážne, slávnostne a naliehavo vyzýva každého jednotlivca, aby sa úplne primkol k nemu a neuctieval šelmu a jej obraz, pretože v tom prípade by naveky zahynul. Kým prvé a druhé posolstvo má všeobecný charakter, tretie posolstvo je veľmi osobné: „Ak sa niekto bude klaňať...“ Božie posolstvo je jasné a rázne, pretože ide o život.

Boh varuje ľudí, aby neuctievali šelmu a neprijali jej znamenie na ruku alebo na čelo. Každý človek sa musí rozhodnúť sám, aký postoj zaujme. Skôr, než na svet dopadnú Božie sudy, Boh vo svojom milosrdenstve vyzýva ľudí, aby sa k nemu obrátili celým srdcom. Bohu nie je ľahostajný údel ľudí. Symbolom šelmy je znázornená nábožensko-politická mocnosť, ktorá vyžaduje poslušnosť, šliape po Božom zákone a jeho pravde a bojuje proti vernému Božiemu ľudu. Obraz predstavuje všetky denominácie a cirkvi, ktoré boli kedysi verné Bohu, ale teraz od neho odpadli.

Znamenie šelmy nie je nejaká viditeľná značka, ktorá sa dá na ruku alebo na čelo. Je to niečo, čo svedčí o životnej orientácii človeka. Opakom znamenia šelmy je Božia pečať. Božia pečať je skutočné nasledovanie Boha. Je to láska k Bohu a poslušnosť zároveň. V rôznych okamihoch dejín sú rozhodujúce niektoré kľúčové vyznania. V závere dejín tohto sveta bude viditeľným momentom zápas o správne nasledovanie Krista a pochopenie Božieho zákona, ktorý vyvrcholí v spore o zachovávanie soboty ako pravého dňa odpočinku. Božia pečať je teda nasledovanie Boha, ako je to

vyjadrené aj vo 4. prikázaní o sobote. Biblia na mnohých miestach hovorí, že znamením Božieho ľudu je skutočné svätenie soboty. (Ez 20,12.20; 2 Moj 34,15 atď.) A naopak, nesprávne zachovávanie Božieho dňa odpočinku je znamením šelmy. V tomto spore nejde len o zachovávanie určitého dňa, ale o vyjadrenie pravého vzťahu ku Kristovi (nejde len o zasvätenie určitého času, ale predovšetkým o jeho obsah). Ved' zachovávať sobotu sa dá aj formálne, alebo dokonca tak, že pravý zmysel soboty vôbec nie je naplnený. (Židia v dobe Pána Ježiša boli veľmi horliví v otázke zachovávaní soboty. Aby neznesvätili sobotu, ukrižovali Krista v piatok!) V čase nevedomosti môžu mnohí v duchu skutočného uctievania Boha svätiť ne-deľu a Pán Boh prijíma ich postoj ako pravý, pretože si ešte neuvedomili svoj omyl. Ale môže sa stať, že svojím bezmyšlienkovitým, tradičným zachovávaním soboty budeme na tom horšie ako svätitelia nedele. Rozhodujúcu rolu tu totiž zohráva poznanie a pohnútky. V záverečných udalostiach tohto sveta budú ľudia bez výhovorky, pretože informácie o Božích požiadavkách budú úplné. Ľudia budú vyzvaní, aby sa rozhodli, na ktorú stranu sa pridajú. Ak človek na základe Božieho slova zistí, čo je pravda, pochopí ju a vnútorne sa o nej presvedčí, no napriek tomu sa postaví proti nej, vydal sa cestou zatvrdenia voči Bohu a čaká ho záhuba.

Tretie posolstvo predstavuje situáciu, keď ľudia tvárou v tvár Baránkovi a pred zrakmi svätých anjelov idú do zahynutia. Niet im pomoci. Naveky zahynú. Prečo je toto posolstvo jadrom trojanjelského posolstva? Zmyslom života Ježiša Krista ako Baránka bolo zachrániť všetkých ľudí bez rozdielu. Prišiel, aby za nich zomrel. Položil svoj život, aby každý človek mohol žiť. Aj anjeli slúžia ľuďom a usilujú sa o ich spasenie. (Žid 1,14) Napriek Božej snahe, iniciatíve a túžbe zachrániť každého človeka, niektorí sa spasiť nedali. Nechceli prijať Boží spôsob riešenia problému hriechu a zla. Vo svojej pýche a vzbure sa postavili proti Bohu. Podobajú sa stroskotancovi zmietajúcemu sa vo vlnách rozbúreného mora, ktorý vidí záchranný pás hodený z paluby okoloidúcej lode, ale túto pomoc odmieta, pretože si myslí, že má na to, aby sa zachránil sám. Nakoniec loď odpláva. Najhoršie peklo budú prežívať ľudia vo chvíli, keď si uvedomia, že mohli byť zachránení, ale odmietli Božiu vystretú ruku. Vrcholnou tragédiou je však to, že tí, ktorí sa pred tvárou svätých anjelov a Baránka uberajú do zahynutia, sa ani po tom, čo zistia svoj osudný omyl, nebudú kajať a zotrávajú vo vzbure proti Bohu. (Zj 20,6-8) Ľudia idú do zahynutia tvárou v tvár možnosti záchrany. Nieto väčšej tragédie. Kristovo dielo pre nich zostalo bez účinku, pretože ho odmietli. Keďže mimo Krista niet záchrany a spásenia, navždy zahynú.

Záver tretieho posolstva je veľmi optimistický. Hovorí totiž o tých, ktorí napriek veľkému odpadnutiu vo svete a násilným snahám rôznych odpadlých mocností, vyžadujúcich poslušnosť a úctu, zostanú verní Bohu, vytrvalo a trpezlivo sa držia Krista a majú živú vieru, ktorá sa prejavuje v zachovávaní Božích prikázaní. Je to veľmi radostná perspektíva, ktorá, keďže hovorí o nádeji pre každého človeka, pôsobí veľmi povzbudzujúco.

O tých, čo budú žiť v závere dejín tohto sveta a prijímú večné evanjelium, ako je vyjadrené v trojanjelskom posolstve, je napísané, že budú veľmi šťastní. Aj keby zomreli, ich odmena ich neminie. Ján to vyjadril slovami: „Napíš: Blahoslavení sú mŕtvi, ktorí odteraz umierajú v Pánovi. Áno, hovorí Duch, nech si odpočinú od svojich námah, lebo ich skutky idú s nimi.“ (Zj 14,13)

5. Výzva vyjsť z Babylonu – Zj 18,4

Je zaujímavé, že prvé a tretie posolstvo sa zvestuje silným, mocným hlasom, no druhé posolstvo je povedané len akoby mimochodom. Zj 18 hovorí o inom anjelovi, ktorý zostupuje z neba s veľkou mocou a svojou slávou ožiarí celú zem. Volá mohutným hlasom posolstvo, ktoré nadväzuje na druhého anjela a prehľbuje jeho výzvu.

Zj 18 obsahuje niekoľko nových prvkov:

a) Zdôrazňuje sa tu, že „jeho slávou sa rozžiarila zem“, t.j. zvestou o Kristovej spravodlivosti. Boh, jeho charakter lásky, je pred celým svetom predstavený v správnom svetle.

b) Pád Babylonu je opísaný so všetkými dôsledkami. Ľuďom je jasné, že sa stal „príbytkom démonov, žalárom všetkých nečistých duchov“. (Zj 18,3)

c) Po opise hriechov Babylonu a jeho odpadnutia od Boha počuť z neba hlas, ktorý vyzýva verný Boží ľud, ktorý dosiaľ žije v Babylone, aby vyšiel z tohto odpadlého náboženského systému: „Vyjdite z neho, ľud môj, aby ste nemali účasť na jeho hriechoch a aby sa vám nedostalo z jeho plagi.“ (Zj 18,4)

V Babylone žije ešte mnoho tých, ktorí sú nazvaní Božím ľuďom. Im je určená táto výzva. Boh chce, aby sa im otvorili oči, aby sa správne rozhodli, vyšli z Babylonu a pripojili sa k Božiemu vernému ľudu. Tak sa napokon vytvorí dve veľké skupiny ľudí: (1) tá, ktorá sa postaví proti Bohu, jeho ľudu a jeho zákonu, (2) tá, ktorá Boha miluje a chce ho za všetkých okolností poslúchať, aj keby to znamenalo smrť. Títo ľudia milujú Boha viac než slávu tohto sveta.

II. Výkladové poznámky

1. Správny výklad trojanjelského posolstva je kristocentrický. To znamená, že hlavnou postavou tohto posolstva je Kristus; všetko sa sústreďuje naňho. Ak sa kľúčovou postavou stáva šelma, znamenie šelmy alebo opis utrpenia

bezbožných a pod., takýto výklad nie je správny a posolstvo nie je evanjeliom. Evanjelium je vždy predovšetkým pozitívne, pretože prináša zvesť o záchrane v Kristovi. Len tí, čo odmietnu spasenie v Kristovi, prijímajú ako dôsledok svojho rozhodnutia večnú smrť. Varovanie pred falzifikátom, pred antikristom, je vždy až na druhom mieste. Najprv je potrebné predstaviť pravú bohoslužbu, pravé náboženstvo a potom, v jeho svetle, môže byť odhalená jeho napodobenina. Nie sme postavení pred dilemu zvestovať buď trojanjelské posolstvo alebo evanjelium, pretože trojanjelské posolstvo je súčasťou večne platného evanjelia.

2. Ako máme rozumieť večnému trápeniu, o ktorom sa hovorí v Zj 14,10.11? Tu je napísané, že ten, kto prijme znamenie šelmy na čelo alebo na ruku „bude mu-čený ohňom a sírou... Dym ich múk vystupuje na veky vekov a nemajú odpočinku vo dne ani v noci...“ Tento obraz je prevzatý zo Starej zmluvy z opisu zničenia Edo-mu. Iz 34,9.10 hovorí o zániku Edomu toto: „A potoky Edomu sa zmenia na smolu a jeho prach na síru; jeho krajina bude horiacou smolou. Neuhasne ani v noci ani vo dne, na večnosť bude z nej vystupovať dym. Cez pokolenia ostane spustošenou, nikto neprejde cez ňu na večné časy.“ Tento opis jednoznačne ukazuje, že Edom bude úplne zničený. Dôsledky tejto skazy budú trvať naveky. To však neznamená, že z tohto miesta dodnes vystupuje dym. Podobne aj kniha Zjavenie chce ukázať, že bezbožní budú úplne zahubení a že táto skaza bude mať večné dôsledky. Už nikdy nebudú existovať. Ich koniec je istý. Bezbožní, satan, zlo a hriech – to všetko bude definitívne zničené. Začne sa nová éra bez hriechu, násilia a smrti.

3. V Zj 14,12 je napísané, že Boží ľud zachováva Božie prikázania a vieru Ježišovu. Všimnime si, že jedno sloveso sa viaže na dva predmety. Tento ľud zachováva vieru Ježišovu. Dôsledkom tejto viery je zachovávanie Božích prikázaní. Títo ľudia chcú Boha milovať celým srdcom a poslúchať ho. Grécky výraz pre „zachovávať“ (terein) má hlbší význam, než ako ho bežne chápeme. Znamená (1) strážiť, dozerať, (2) opatrovať, zachovať v neporušenom stave, (3) chrániť, uchovávať, (4) plniť, pevne držať.

4. Anjel (po grécky „angelos“) znamená „posol“, alebo „ten, kto odovzdáva posolstvo alebo roznáša odkazy“ (poštár). Tento termín označuje nebeských poslov

– anjelov, alebo pozemských poslov – ľudí. Napríklad v Mal 3,1 sa hovorí o anjelovi, ktorý má pripraviť cestu pre anjela zmluvy – Mesiáša, Ježiša Krista. Z porovnania s Mat 3,1-3 jasne vyplýva, že anjelom, ktorý pripravil cestu na prvý príchod Pána Ježiša, bol Ján Krstiteľ a anjelom zmluvy sám Kristus.

5. Dnes ešte nikto neprijal znamenie šelmy na čelo alebo na ruku. Stane sa tak až na konci dejín tohto sveta, keď ľudia budú poznať pravdu a pochopia, že majú zachovávať sobotu. Zároveň však budú platiť zákony, ktoré budú ľudia nútiť zachovávať nepravý deň odpočinku. Až vtedy, keď sa táto otázka vyhraní (buď – alebo), prijímajú buď znamenie šelmy, alebo Božiu pečat.

III. Praktické dôsledky

1. S evanjeliom, ako je vyjadrené v trojanjelskom posolstve, má byť oboznámený celý svet. Každý veriaci stojí pred Božou vážnou výzvou ísť a zvestovať tomuto svetu evanjelium. Evanjelizácia sveta nebude dokončená ľudskou silou a múdrosťou, ale mocou Ducha Svätého, ktorý spája človeka s nebom. Radostnú zvesť bude počuť každý človek. Záver dejín je v Božích rukách. Podobne aj záverečná evanjelizácia sveta je závislá od Boha. Keď sa dáme Bohu k dispozícii, postará sa o to, aby sa ľudia dozvedeli všetko potrebné a mohli sa správne rozhodnúť.

Hovorí sa, že existuje určitý druh lekien, ktorý sa za jeden deň rozmnoží na dvojnásobok svojej pôvodnej veľkosti. To znamená, že ak v prvý deň má veľkosť dlane, na ďalší deň je veľké ako dve dlane. Dajme tomu, že na hladine jazera by bolo práve takéto lekno. Celý jeho povrch by pokrylo na 45. deň svojej existencie. Akú plochu jazera bude lekno pokrývať na 44. deň? Jednu polovicu. Na 43. deň bude lekom pokrytá len štvrtina hladiny a na 42. deň len jedna osmina. Zo začiatku sa zdá, že rast tohto lekná je veľmi nenápadný, akoby sa nič nedialo. Ale potom zrazu príde finiš a za niekoľko hodín je pokryté celé jazero. Podobne dokončí Boh evanjelizáciu sveta pred svojím druhým príchodom. Posledné udalosti budú mať veľmi rýchly spád. Všetko záleží od našej prípravy a spolupráce s Bohom.

2. Napriek veľkému odpadnutiu, ktoré nastane na konci dejín tohto sveta („Ale či Syn človeka nájde vieru na zemi, keď príde?“ – Luk 18,8; „Celá zem sa s obdivom obzerala za šelmou“ – Zj 13,3), Boh má na tejto zemi svoj ľud, ktorý zvestuje Božie posolstvo o záchrane. Našou úlohou je čo najvhodnejším a najpríťažlivejším spôsobom predstaviť svojim bližným obsah kresťanstva, ukázať im, ako funguje a aké sú jeho dôsledky.

3. Boh zjednocuje. Do svojho ovčince volá tých, ktorí sú v rôznych denomináciách a cirkvách. Vyzýva ich, aby vyšli zo zajatia svojich predstáv, názorov, filozofií, rôznych izmov a zvykov. Má tu svoje veľké ekumenické hnutie, pomocou ktorého privádza ľudí do svojej cirkvi. Na druhej strane, Zj 13 hovorí o inom ekumenickom hnutí, ktoré tiež zjednocuje, ale v odboji proti Bohu, jeho zásadám a jeho ľudu. Do ktorej skupiny sa zaradiš?